

Vijf basiswerkvormen voor activerend leren

1. **Denken-delen-uitwisselen**
2. **Check-in-duo's**
3. **Genummerde-hoofden-tezamen**
4. **Experts**
5. **Drie-stappen-interview**

1. Denken-delen-uitwisselen

Structuur

- De docent stelt een vraag aan alle leerlingen.
- De leerlingen krijgen de tijd om (in stilte) over die vraag na te denken (*Denken*).
- Vervolgens bespreken de leerlingen, in tweetallen, hun antwoorden (*Delen*).
- De docent vraagt willekeurig enkele leerlingen naar hun antwoord (*Uitwisselen*).

Toelichting

Deze werkvorm kan op veel plaatsen in de les gebruikt worden waar men normaliter met traditionele vraag-technieken zou werken.

De werkvorm Denken-delen-uitwisselen is vooral geschikt voor opdrachten waarvoor verschillende antwoorden goed zijn of waarvoor de antwoorden elkaar aanvullen.

Zo kan deze werkvorm goed gebruikt worden om voorkennis te activeren. Essentieel is dat leerlingen tijd krijgen om eerst zelf na te denken over de gestelde vraag. Voor eenvoudige denkvragen is tenminste 10 seconden denktijd nodig. Het formuleren van doordachte antwoorden vraagt al snel enkele minuten. Laat het opschrijven, dat helpt de aandacht te richten.

Na een teken van de docent kunnen de leerlingen hun antwoorden meedelen aan hun buurman of buurvrouw. Soms is het nodig dat de docent dit structureert door eerst alle 'raamkant-leerlingen' hun antwoord te laten mededelen en daarna alle 'deurkant-leerlingen'. De docent zou in het begin zelf het moment van wisselen kunnen aangeven.

Na de bespreking in tweetallen vraagt de docent willekeurig aan leerlingen naar hun antwoord. Daarbij kunnen ook steeds andere leerlingen worden uitgenodigd om te reageren. Hierdoor kan de uitwisseling het karakter van een leergesprek krijgen.

De werkvorm Denken-delen-uitwisselen creëert in de lessen de ruimte tot denken, maakt het denken van de leerlingen 'zichtbaar' en vergroot de individuele aanspreekbaarheid.

Voorbeeld:

Ik heb een vraag. Schrijf voor jezelf het antwoord op. Je hebt daar twee minuten voor. Niet met elkaar overleggen, tot ik een seintje geef. Als ik een seintje geef vertel je aan je buurman of -vrouw welk antwoord jij opgeschreven hebt. Luister goed naar elkaar, misschien word je op een idee gebracht. Je mag je eigen antwoord nog veranderen. Tenslotte zal ik een paar leerlingen vragen naar hun antwoord. De vraag luidt

2. Check-in-duo's

Structuur

- *Individueel*
De docent zorgt ervoor dat elke leerling eerst individueel aan de opgaven werkt. Dit kan dus ook het huiswerk zijn. Er vindt pas uitwisseling plaats als beide leerlingen van een duo de opdracht(en) af hebben.
- *Check in duo's*
Elke leerling vergelijkt de eigen uitkomsten of antwoorden met die van een medeleerling. Aangezien er maar één goed antwoord mogelijk is moeten de leerlingen het eens worden. Bij verschillende antwoorden moeten ze elkaar uitleggen hoe ze aan hun antwoord gekomen zijn, waar ze het antwoord gevonden hebben.
- *Check met ander duo*
Eventueel worden de antwoorden nog een keer vergeleken met die van een ander duo. Ook hier gaat het weer om de bespreking van onderling verschillende antwoorden.
- *Check in de klas*
De docent gaat na over welke opgave(n) verschillende antwoorden blijven bestaan en bespreekt deze met de klas. Eventueel volgt een opsomming van alle juiste antwoorden. Na verloop van tijd zal deze 'service' afgebouwd kunnen worden, omdat zowel docent als de leerling er op vertrouwen dat het nakijken in duo's goed is verlopen. De docent loopt in geval van twijfel een controlerondje door de klas.

Toelichting

De werkvorm Check-in duo's is met name geschikt als men snel en efficiënt de antwoorden wil checken op vragen waarop maar één antwoord het juiste is. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn bij het maken van oefensommen, bij meerkeuzevragen of spelling- en grammatica-opdrachten.

De werkvorm is geschikt voor langere en voor kortere opdrachten die vooral gericht zijn op *beheersing* van de stof. (Voor vragen en opdrachten die vooral gericht zijn op inzicht zijn andere werkvormen meer geschikt).

Bij het nakijken van (huiswerk) opdrachten kan het gebruik van de werkvorm effectief zijn. De docent hoeft niet alle opdrachten meer te bespreken; de uitleg kan beperkt worden tot die antwoorden waarover verschil van inzicht blijft bestaan.

Voorbeeld

Controleer in tweetallen de huiswerkopgaven. Als je verschillende antwoorden hebt, leg je elkaar om beurten uit hoe je aan je antwoord gekomen bent en/of waar je je antwoord gevonden hebt. Er kan maar een antwoord goed zijn. Kom je er samen niet uit, dan mag je na een teken van mij deze opgaven bespreken met het duo dat achter je zit. De vragen waar jullie dan nog niet uitkomen zullen we naderhand met z'n allen bespreken.

3. Genummerde-hoofden-tezamen

Structuur

- Binnen elke groep krijgt iedere leerling, afhankelijk van de groepsgrootte, het nummer 1, 2, 3 of 4.
- De docent vertelt wat de groepsopdracht inhoudt. Hierbij benadrukt hij of zij dat: men het binnen de groep moet zien eens te worden over een gezamenlijk antwoord; èn elke leerling na afloop het antwoord van de groep moet kunnen geven en toelichten.
- Na afloop vraagt de docent willekeurige 'nummers' het antwoord van hun groep te geven en toe te lichten.

Toelichting

De werkvorm 'genummerde-hoofden-tezamen' is vooral bedoeld voor opdrachten die iets meer tijd vragen (± 10 minuten), maar die nog wel binnen de les worden afgerond. Pittige vragen waarbij hogere-orde-denken noodzakelijk is: toepassingsopdrachten zijn hiervan een voorbeeld. Vier weten meer dan één.

Het is erg belangrijk dat de docent duidelijk maakt dat *elke* leerling het antwoord moet kunnen geven en dit bovendien moet kunnen motiveren.

Deze werkvorm kan goed gecombineerd worden met het toekennen van rollen. Reflecteren op de rollen is een vorm om aandacht te besteden aan het leren samenwerken.

Voorbeeld

Lees hoofdstuk zes. Maak samen de vragen die aan het eind staan. Jullie hebben daar 20 minuten voor. Daarna vraag ik welke antwoorden jullie gevonden hebben. Maar let op! Iedereen uit de groep kan de beurt krijgen, dus zorg dat je het allemaal weet. Jullie krijgen een nummer. Bij ieder nummer hoort een speciale taak, een rol die je vervult voor de groep. De nummers 1 zijn de tijdbewakers. De nummers 2 zijn de notulanten, de nummers 3 de voorzitters en de nummers 4 de checkers.

Wie zijn de nummers 4? Steek je vinger eens op. Linda, vertel eens wat waren de taken van de checker ook al weer? ... Aan de slag.

4. Experts

Structuur

- Elke leerling leest eerst al het materiaal door of het materiaal is al in de klas behandeld.
- De docent verdeelt het materiaal in twee tot maximaal vijf gelijkwaardige en logische delen, bijvoorbeeld twee tot vijf paragrafen van het hoofdstuk.
- De leerlingen worden, afhankelijk van de materiaalverdeling, ingedeeld in groepen van twee tot vijf.
- Elke leerling bestudeert individueel één deel van het materiaal.
- Eventueel gaan de leerlingen, die hetzelfde deel van het materiaal bestuderen, bij elkaar zitten voor overleg.
- Daarna presenteert elke leerling het bestudeerde materiaal aan de andere leden van de oorspronkelijke groep.
- Alle leden van de groep weten dat ze aangesproken kunnen worden op begrip van **al** het materiaal.

Toelichting

Deze werkvorm is gebaseerd op werk verdelen en terugvertellen. Uiteindelijk moet de basisgroep een kernvraag beantwoorden.

Bij de voorbereiding stelt de docent de kernvraag of opdracht vast en verdeelt de informatie in zinvolle en gelijkwaardige stukken of deelopdrachten. Voor de kernvraag geldt dat *alle* onderdelen nodig zijn.

Voorbeeld

Vandaag gaan we hoofdstuk 15 herhalen voor het proefwerk. Jullie zitten in groepen van vier en ik heb jullie een nummer gegeven. De nummers 1 komen zo bij elkaar en bestuderen nog eens blz. 20 en 21. Jullie bereiden een samenvatting voor en zoeken een voorbeeld voor je basisgroep. Nummers 2; blz. 22 en 24, nummers 3 ... enz. Jullie hebben 10 minuten voor de expertgroep en 10 minuten voor de basisgroep. Daarna gaan jullie in de basisgroep met elkaar 5 vragen maken die lijken op de vragen die je morgen op het proefwerk kunt verwachten.

Uitgebreide Experts

Uitgebreide Experts is een complexere vorm van de basiswerkvorm Experts. Hij kan worden gebruikt als gedurende langere tijd deelaspecten van een grotere opdracht bewerkt moeten worden. De werkvorm is vooral geschikt voor onderwerpen waar begrijpen en integreren van kennis centraal staan. Gezien de sterke wederzijdse afhankelijkheid is de vorm geschikt voor groepen die al de nodige ervaring met samenwerking hebben en waar een redelijke basisveiligheid in de klas aanwezig is. De werkvorm is niet geschikt voor opdrachten die beheersing van de stof tot doel hebben.

In stappen...

Uitgebreide Experts gaan ervan uit dat elke leerling uit een groep van bijvoorbeeld vier een stukje van de leerstof bestudeert of een deel van de opdracht maakt en dat dan later aan anderen overdraagt, zoals bij de legpuzzel. Bij Experts komen leerlingen echter met hetzelfde deel van de stof of opdracht bij elkaar en verwerken hun deel samen en

bereiden ook samen de overdracht naar hun groepsleden voor. Uitgebreide Experts is dan ook geschikt voor complexere opdrachten en opdrachten die meer tijd vragen.

Stap 1:

Verdeel voor de les de leerstof/opdrachten in zoveel delen als de groepen groot zijn. Bij groepen van drie moeten er dus drie min of meer gelijkwaardige brokken leerstof of opdrachten zijn.

Uit de instructie aan de klas moet zonneklaar blijken dat het de bedoeling is dat na afloop van de totale opdracht iedereen alle stof begrijpt. Dit kan aangekondigd worden door duidelijk te maken dat dit na afloop getoetst wordt met een individuele of gezamenlijke opdracht.

Stap 2:

Zet de leerlingen in groepen en geef de instructie, zonodig stapsgewijs.

Nummer de leerlingen in de groepen en geef alle nummers hun opdracht of leerstof.

Stap 3:

Deze stap is enigszins afhankelijk van de aard van het werk. In veel gevallen zal individuele bestudering gewenst zijn, voorafgaand aan samenwerking. Dan moet daar nu eerst tijd voor worden gegeven. Als de aard van de opdracht zodanig is dat direct groepswork gewenst is, wordt deze stap dus overgeslagen.

Stap 4:

De nummers één komen bij elkaar, net als nummers twee en zo verder. In die 'expert'-groepen wordt de opdracht verder verwerkt.

Stap 5:

Alle leerlingen gaan terug naar hun 'thuis'groep en dragen hun verworven kennis over. Eventueel volgt hierna de gezamenlijke of individuele toets of opdracht.

Lessuggesties:

- Een gelezen boek uit drie verschillende gezichtspunten of vanuit drie personen bekijken.
- Een natuurkundig verschijnsel vanuit drie invalshoeken, bijvoorbeeld: theorie, praktijk en historie, bestuderen.
- Drie verschillende hypothesen testen.

5. Drie-stappen-interview

Structuur

De docent introduceert bij de leerlingen het onderwerp of de centrale vraag waarover een klasgenoot geïnterviewd moet worden.

- De instructie:
De docent legt de werkstructuur uit en nummert de leerlingen binnen de groepen 1, 2, 3 en 4.
- *Stap 1:* De nummers 1 interviewen no. 2, terwijl de nummers 3 no. 4. interviewen.
- *Stap 2:* Op een teken van de docent worden de rollen omgedraaid: 2 interviewt 1, terwijl 4 no. 3 interviewt.
- *Stap 3:* Tenslotte vat ieder groepslid kort samen wat hij van de ander gehoord heeft.

Toelichting

De werkvorm Drie-stappen-interview is vooral geschikt voor opdrachten die met persoonlijke ervaring, visie, mening of idee te maken hebben.

Bij de nabespreking kan de docent vragen naar de twee of drie belangrijkste punten van de groepsuitwisseling.

De werkvorm bevordert:

- een persoonlijke ervaring of opvatting onder woorden leren brengen
- leren luisteren
- leren samenvatten

Voorbeeld

Interview na de zomervakantie in het Engels. Probeer er in het interview achter te komen hoe de ander zijn/haar vakantie besteed heeft, of hij/zij zich ook wel eens verveeld heeft etc... Je krijgt drie minuten om voor jezelf wat vragen in het Engels op te schrijven, die je straks kan gebruiken in het interview. Als ik een seintje geef begin je met het interview. Bij het volgende seintje wissel je van rol. Als je allebei geweest bent, vertel je kort aan een ander duo, wat jij gehoord hebt. Het is een samenvatting. De ander mag niets zeggen. Luister maar eens, hoe je verhaal wordt samengevat.